Громадська організація
"Інноваційні обрії України"

УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 9

Київ, 2024

Громадська організація «Інноваційні обрії України»

УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 9

Київ, 2024

УДК 821.161.2.09 (062.552)
У45

Українські студії в європейському контексті: зб. наук. пр. 2024. № 9. 386 с.

Редакційна колегія:

Головний редактор: Шарова Т.М. – доктор філологічних наук, професор, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного.

Члени редколегії:

Деркачова О.С. – доктор філологічних наук, професор, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;

Капранов Я.В. – доктор філологічних наук, доцент, Університет економіки та гуманітарних наук у Варшаві (м. Варшава, Респуліка Польща);

Біляцька В.П. – доктор філологічних наук, професор, НТУ «Дніпровська політехніка»;

Терещук С.І. – доктор педагогічних наук, доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;

Землянська А.В. – кандидат філологічних наук, доцент, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного;

Шаров С.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного.

У збірнику відображені результати наукових досліджень представників філологічних, педагогічних, комп'ютерних та інших наук. Публікації присвячені актуальним проблемам і перспективам розвитку української і зарубіжної літератур, їх взаємозв'язку і взаємовпливам, а також педагогічним, інноваційним та інформаційним технологіям, методикам навчання в закладах середньої та вищої освіти. Також у збірнику наукових праць представлені рецензії на художні видання останніх років. Збірник буде корисним науково-педагогічним працівникам, учителям-практикам, аспірантам та здобувачам вищої освіти.

ISSN 2710-3730 (Print)

УДК 821.161.2.09 (062.552)

© Автори публікацій, 2024
© ГО «Інноваційні обрії України», 2024

ЗМІСТ

******** ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ ТА МОВОЗНАВЧІ СТУДІЇ ********

Біляцька В.П., Полякова С.В. ЦИКЛІЗАЦІЯ ПОЕЗІЇ КАТЕРИНИ КАЛЕНІЧЕНКО …… 8
Ващишина А.М., Федорова К.М. МОТИВ ПРИЙНЯТТЯ СЕБЕ І СВІТУ У ТВОРІ ЛЬЮЇСА КЕРРОЛЛА «АЛІСА В КРАЇНІ ЧУДЕС» …. 16
Гмиря Т.П. ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ ……...…… 22
Гогуля М.П. ПОДОРОЖНІ РЕПОРТАЖІ ДОКІЇ ГУМЕННОЇ Й ІВАНА ДУБИНЦЯ …… 27
Землянська А.В. ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ В РОМАНІ Л.М. ГАНТ «РИБА НА ДЕРЕВІ» …….. 40
Комарова З.І. ФОНЕТИЧНІ ДІАЛЕКТНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ МОВИ МАРІЇ ТКАЧІВСЬКОЇ …… 45
Лебеденко Н.Є., Опока Б.Й. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕЛЕТЕКСТ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СУЧАСНИХ МОВНИХ РЕАЛІЙ …… 53
Сьоміна О.І. ОСОБЛИВОСТІ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ У СХІДНОПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ…… 60
Ткаченко Р.П. МОВА ЯК «ДІМ БУТТЯ» У РОМАНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА «ТВОЯ ЗОРЯ» ……... 67
Шеховцова М.Ю. ВИСВІТЛЕННЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ-АГРОНОМА У ЗМІ: СОЦІАЛЬНА РОЛЬ ТА МОВНИЙ АСПЕКТ …….. 75
Шуляк С.А. ФОРМУЛА ОБДАРОВУВАННЯ У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ …… 80

**************** ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ ТА ІКТ ****************

Ачкан В.В., Лихацька О.А. НАБУТТЯ СТАРШОКЛАСНИКАМИ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ 85
Величко С.Д. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ МОДЕЛЮВАННІ СИСТЕМ ……... 91
Воронова А.В. ІГРИ З ЕЛЕМЕНТАМИ СПОРТУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ …… 96
Дереза О.О., Водяницький І.О. НЕФОРМАЛЬНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ …… 104
Деркачова О.С. ДИДАКТИЧНИЙ КОМІКС: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ …… 110

Дзюба І.В., Козубай І.В., Наумик А.С., Кондратова Я.М. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ІКТ В КОНТЕКСТІ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ГЕНЕЗИС, МЕТОДОЛОГІЯ ТА УПРАВЛІННЯ …….. 117
Звонарьова Л.В. ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИЧНИХ ФАКТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ …….. 124
Зінов'єва О.Г. МЕТОДИ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ І ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ …….. 133
Кондратова Я.М., Брагіна К.С. ОСВІТА ДОРОСЛИХ ЯК ПРОБЛЕМА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА АСПЕКТ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ У РАМКАХ КОНЦЕПЦІЇ НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ……..…… 138
Крамська З.М. СТОРІТЕЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ……. 144
Кротова О.Ю. ЗНАЧЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ …….. 151
Кюрчев С.В. УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК МАРКЕР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ РУХ ТДАТУ … 161
Ломейко О.П. ЯКІСНА ВИЩА ОСВІТА В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ НА ОСВІТНЬОМУ ПОРТАЛІ ТДАТУ …… 176
Медведєва М.О., Тітова Л.О., Ковтанюк І.І. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ …….. 184
Мірошниченко М.Ю. АЛГОРИТМ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ …….. 190
Мороз М.Б. ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТОПОНІМІКА РІДНОГО КРАЮ» У ШКІЛЬНИЙ КУРС: МЕТА, ПЕРЕВАГИ, СИСТЕМА РІЗНОТИПНИХ ЗАВДАНЬ …… 196
Ніжнік О.С. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ: НОВІ ГОРИЗОНТИ НАВЧАННЯ …….. 205
Ніколашина Т.І., Тихоненко М.М. ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ……. 210
Онуфрієнко Г.С., Приходько Г.І. ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНА ЛЕКСИКА В ЕРУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК АКТУАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ДИДАКТИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ……. 221

Рябець С.І. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЗАСІБ ІКТ …….. 229
Сергієнко Т.І. ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ НАУКОВИМИ ПРОЕКТАМИ ……. 235
Сердюк З.О., Марштупа К.А.ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ, НАУКОВІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ: НОВІ ГОРИЗОНТИ …….. 242
Сидоренко Н.С. РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЙНІ ЗМІНИ СУЧАСНОСТІ ……. 247
Сидоренко Н.С., Дзюба І.В., Наумик А.С., Косенко А.В. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНІЙ ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ …… 251
Сидоренко Н.С., Наумик А.С., Биба Н.Є. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНІЙ НАУКОВО-ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ……. 258
Терещук С.І., Шаров С.В. GOOGLE WORKSPACE FOR EDUCATION: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ……. 262
Трещов М.М., Наумик А.С., Корх А.О. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУБ'ЄКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ……... 272
Цвілий С.М., Зайцева В.М., Дзяпка А.М. ТРЕНДИ СУЧАСНОГО ТУРИЗМУ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ …… 276
Чай Н.М. ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ……. 285
Чай О.М. ЗНАЧЕННЯ ІКТ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ …… 290
Шаров С.В., Колмакова В.О. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ОДНА З УМОВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ …… 295
Шаров С.В., Трачов В.В. ПРИЧИННО-ТРИГЕРНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН ЗБОЇВ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА НАПРЯМКІВ ЇХ ВИРІШЕННЯ……... 301
Шарова Т.М. СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЮ НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ ……... 308
Шарова Т.М., Землянська А.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ОНЛАЙН-ПРАКТИКУМІВ «КОМУНІКАТИВНІ МОДУСИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ…… 318

Шевченко С.О., Корх А.О., Брагіна К.С. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ ……...…….. 326
Oksana Chaika DEVELOPING CRITICAL THINKING AND INTERCULTURAL COMMUNICATION SKILLS IN PHILOLOGY STUDENTS …… 331
Hanna Chemerys INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF VISUAL NARRATIVES, COMMEMORATION OF WAR AND GRAPHIC REPRESENTATION OF NATIONAL IDENTITY 338
Dmytro Lubko PROBLEMS OF INFORMATION PROTECTION AND SECURITY ……. 346
Anna Rashevska THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS FOR THE FORMATION OF NATIONAL-PATRIOTIC COMPETENCE OF FUTURE DESIGNERS …… 354

************************РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ************************

Ольга Деркачова. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ АРИСТОКРАТИЗМ ВОЛОДИМИРА ЛУКАНЯ …….. 371
Ольга Деркачова ЛЮДИ-ЕПОХИ, ЛЮДИ ЕПОХИ ……. 373
Любов Пена НАТХНЕННО І З ЛЮБОВ'Ю «ПРО ВАС» ……. 375
Тетяна Шарова СИЛА ДУХУ І ПОШУКИ ПРИЙНЯТТЯ ……. 377
Тетяна Шарова СОНЦЕ І ОЗЕРО, ЩО ЄДНАЮТЬ СЕРЦЯ: ЧАРІВНА ПОДОРОЖ У СВІТ ОСОБЛИВИХ ДІТЕЙ …… 382

на самореалізацію особистості та ін., що можуть стати предметом вивчення літературознавців та методистів.

Література

1. Гант Л. М. Риба на дереві / пер. з англ. Д. Березіної. Х. : Віват, 2019. 320 с.
2. Данілавічютє Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / за ред. А. А. Колупаєвої. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
3. Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустурів : Дискурсус. 286 с.
4. Землянська А. В. Образ людини з особливими потребами в сучасній кіноіндустрії. *Вихід за межі: інклюзивна література як голос «іншого»:* матеріали міжнародної наукової конференції (26–27.09.2024 р.) Запоріжжя : БДПУ, 2024. С. 47–50.
5. American Library Association. URL: https://www.ala.org/alsc/awardsgrants/notalists/ncb.
6. Sharova T. et al. The artistic space of the topic of inclusion in the literature of Ukraine. *Theory and Practice in Language Studies*. 2023. Vol. 13(5). Pp. 1096–1104.

Комарова З.І.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та методики її навчання
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ФОНЕТИЧНІ ДІАЛЕКТНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ МОВИ МАРІЇ ТКАЧІВСЬКОЇ

Анотація. *У статті досліджено художню мову Марії Ткачівської з погляду використання в тексті роману «Голос перепілки» діалектних елементів; проаналізовано фонетичні риси художньої діалектної мови, які відображають особливості перехідних говірок гуцульсько-покутського ареалу карпатської групи говорів. Говіркові елементи*

виконують у тексті переважно стилістично нейтральну функцію та ілюструють особливості діалектного мовлення.

***Ключові слова**: діалектне слово, вокалізм, консонантизм, говір, говірка, художня мова.*

***Komarova Z. Phonetic Dialect Features of Maria Tkachevska's Artistic Speech.** The article examines the artistic speech of Maria Tkachevska in terms of dialect elements used in the text of the novel «Voice of the Quail». It analyzes the phonetic features of artistic dialect speech, which reflect the peculiarities of the transitional lingo of the Hutsul-Pokut area within the Carpathian dialect group. Lingo elements serve a primarily stylistically neutral function in the text and illustrate the peculiarities of dialect speech.*

***Key words**: dialect word, vocalism, consonantism, lingo, artistic speech.*

Актуальність дослідження. У сучасній лінгвістиці актуальними є дослідження, спрямовані на вивчення особливостей функціонування діалектних елементів у художньому тексті та взаємодії різнорівневих мовних одиниць літературної і діалектної мов. Аналізові окремих говорів і говірок південно-західного наріччя з погляду використання діалектних форм і слів в українській художній мові присвячено розвідки В. Ґрещук, В. Ґрещука, Ж. Колоїз, І. Матвіяс, Х. Стецик, Т. Тищенко і О. Зелінської, І. Ціховського та ін. Південно-західні діалекти вивчали на матеріалі художньої мови Б. Голода, М. Дочинця, М. Матіос, О. Маковея, І. Франка, Б. Лепкого, М. Яцкова та ін. Художня мова Марії Ткачівської з погляду функціонування в ній діалектних елементів не була ще об'єктом спеціального дослідження, що зумовлює актуальність пропонованої розвідки.

Мета статті – виявити та проаналізувати діалектні фонетичні особливості в мові твору Марії Ткачівської «Голос перепілки» [4].

Виклад основного матеріалу. Події, описані в романі «Голос перепілки», розгортаються в українському селі Рожнів, розташованому в Косівському районі Івано-Франківської області недалеко від міста Косова. Село знаходиться на пограниччі трьох історико-етнографічних регіонів України, таких як: Галичина, Буковина і Покуття. На територіях цих субетнографічних земель поширені гуцульський та покутсько-буковинський говори південно-західного наріччя. Дослідник

покутського говору М. Лесюк зазначає, що південно-західна межа між цими говорами невизначена, умовно вона проходить «по лінії Надвірна (північніше) – Коломия (південніше) – Мишин–Ковалівка–Іспас–Рожнів–Кути (значно східніше) – Берегомет Вижницького району» [2, с. 71–72]. Ймовірно, що в говірці рожнівців накладаються фонетичні системи обох говорів, а також мають місце діалектні риси вокалізму і консонантизму сусідніх говорів. Цю думку підтверджує діалектолог М. Бігусяк, об'єктом дослідження якого були «перехідні говірки гуцульсько-покутського порубіжжя», поширені зокрема і в Косівському районі Івано-Франківщини. За словами дослідника, ці говірки засвідчують «найхарактерніші риси південно-західного наріччя, а також багатство спільних рис двох говорів на всіх мовних рівнях» [1, с. 71–72].

Зупинимося більш детально на характеристиці фонетичних особливостей діалектних форм і слів, ужитих у тексті твору «Голос перепілки» Марією Ткачівською, яка сама теж родом з Івано-Франківської області.

Голосний [а] переходить у звук [е] після м'яких приголосних переважно в наголошеній позиції у словах, що належать до різних лексико-граматичних класів: **дєкувати, взєти**, **шкварчєти; дєдє, горєчка, життє, зіллє**; **полуднє, щоднє, зранє; порєдні, п'єть:** *Дєкувати Богу* (4, с. 9); *«Ти гориш! У тебе горєчка!» – Варварині руки знову треммтять* (4, с.10); *Марія відразу косила оком на Мартина: хлопець робітний, добрий, а для життє що ще треба?* (4, с. 146); *«Як я стану богачем, то буду в неділю спати до полуднє», – зітхав Мартин* (4, с. 53); «*Порєдні діти щонеділі ходят до церкви», – не відступала Стефка* (4, с. 53).

Заміну голосного заднього ряду [а] на голосний переднього ряду [і] простежуємо в наголошеній і ненаголошеній позиціях після шиплячого приголосного в слові **щісті** і похідних від нього **нещісті**, **щісливий**, а також після м'яких передньоязикових у словах **здоровлі, валінок, тижні** < тижня**, тігнути** < тягнути: *«Зав'язуй щісті, здоровлі і многая літа», – промовляє Варвара й всміхається* (4, с. 9); *Ти хоч до математики хист маєш. А я й у математиці дурний, як валінок* (4, с. 52); *То чого приходила того тижні пані Ковальська?* (4, с. 126); «*Дивиси, не тігни», – кажуть (свашки) до Дмитра* (4, с. 166).

На місці голосного [и] у різних позиціях відносно наголосу вживаються звуки:

[а] – у прислівниках **троха/трошка, туда**: «*Ще троха, Стефцю! Ще троха», – заспокоює Варвара більше себе, ніж подругу…* (4, с. 8); «*Нам туда, видиш?» – показала пальцем кудись у далечінь Варвара* (4, с. 27);

[о] – в обмежувальній частці **тілько:** *«Тілько ти добрий, Боже, Тілько ти добрий», – шепотіла вона (Стефка) про себе…* (4, с. 14).

Голосний [е] обнижує свою артикуляцію, наближаючись до [и], в закінченнях іменників, формах родового і знахідного відмінків множини (**людий, гостий, дітий)**: *Не журиси, Варцю. То від людий, а не від Бога* (4, с. 163); *... Таких великих гостий я не сподівалиси, – почала виправдовуватися [Стефка]* (4, с. 120); *«Дітий таких мамів до войска не берут», – вростала Стефка в лавку* (4, с. 152).

В іменниках **кашкіт, вісілє** вживається голосний [і] на місці літературного [е]: *«Віддайте мій кашкіт, – хлипнув Мартин. – То дєдів»* (4, с. 40); *Показуй свою одежину, чи ніц гострого із собов не взєла. Бо то всіляке є. Пустити туману на вісілю – то як раз плюнути* (4, с. 166).

Взаємна заміна голосних звуків [е] та [о] наявна в прислівнику **ледво**, у суфіксі **-оньк-** іменника **блідонький,** у формах непрямих відмінків займенників **него, цего** після твердих передньоязикових приголосних: *Їсти дают мало. Дуже мало. Ледво тримаємси* (4, с. 90–91); «*Ти якась блідонька, Стефцю», – сказала мама* (с. 169); *Паночку, пожалійте дитину. У него нікого нема, крім мене* (4, с. 35); «*Я тобі цего не подарую», – засичав Тодось…* (4, с. 18).

На місці літературного [і] функціонують голосні звуки [и], [о], [е]:

[и] – переважно у закінченнях іменників **очи, на вогни, дни, до ночи** та в корені слова **видро,** де [и] походить із давнього короткого [ĕ] : *«На тебе подібна, – гукала через вікно Ірця – Дивиси, які сині очи!»* (4, с. 177). *Як Варвара прочитала мені той лист, шо ти скоро будеш, то я вже три дни двері не замикаю* (4, с. 154); *«Видиш, вона [Варвара] мені нові рушники вишила, учора до ночи ще цю сорочку дошивала. – Стефка торкнулася пальцями до вишивки. – Каже, що файна»* (4, с. 155); *Утопив видро? Ото вилупок!* (4, с. 30);

[о] – у префіксах **підо-, до-**; під наголосом в іменниках **война, войска**: *«Підойми мене вище, бо не достаю», – гукнув Микитисі Мартин,*

задихаючись від смороду (4, с. 29); *«Ще не скінчиласи війна», – казала Стефка* (4, с. 73);

[е] – у заперечній частці **нє,** у закінченні **-еш-** після [й] у дієслові **боєшси**: *«Боєшси?» – напирав Тодось…* (4, с. 16); *Нє, нема дурних* (4, с. 144); *Нє… Я тяжка, Варцю* (4, с. 163).

У системі вокалізму говіркового мовлення персонажів письменниця фіксує форми слів зі збереженим етимологічним [о] перед складом із наголошеним [а] у слові **богач** і в усіх інших, похідних від нього: *«Ти шо, богачі ніц не ліпші від шарпаків», – зітхнув Андрусь* (4, с. 127); *Дивиси, твій дєдьо такий богачисько, а в тебе в черві жаби квакают* (4, с. 130).

У коренях дієслова **хтіти,** займенників **в'ни, й'го, й'му** графічно по-різному передано випадання голосного звука [о]: *У вас також є діти. Є, правда? Ви також би хтіли їх видіти, правда?..* (4, с. 34); *Німці х'тіли, аби ви були такі поштиві, як в'ни, коли до Німеччини приїдете…* (4, с. 70); «*Віддайте! Шо скаже й'му й'го дєдьо?» – заступився за Мартина Степан* (4, с. 40).

У прикметнику **кирвавий** наявна сполука фонем **-ир-**, яка походить із давньої сполуки **trьt**, що має різну рефлексію в говірках зокрема наддністрянського говору, а це свідчить про «проникнення» фонетичних говіркових рис цього говору до сусіднього з ним: *Він оглянувся. Обіч дороги лежав Ярко й тримався за кирваву голову* (4, с. 133).

Серед характерних фонетичних ознак говіркового консонантизму в аналізованому тексті твору фіксуємо диспалаталізацію приголосного [ц'] у кінці слів (**хлопец**, **дровец**, **одинец**), перед флексією -и в іменнику **в серци** та суфіксом -ува- в дієсловах **працювати, данцювати** 'танцювати' [3, с. 89]: *Хлопец! Вона [Варвара] обертається до образів і подумки хреститься…* (4, с. 9); *Май Бога в серци, Мартине. Та тебе ніхто не возьме: я самітна й сліпа. І ти в мене одинец* (4, с. 152); *Вони (дівчата) в него фист файні, аби працувати послугачами* (4, с. 127). Перед суфіксом -ува- вживається м'який приголосний [л′]: *І цілювати мене нині мусиш, бо будут нам співати* (4, с. 164).

Приголосний [с'], як і [ц'], теж вимовляється твердо в кінцевих позиціях у займенниках **хтос, шос/щос**, у прислівниках **колис, якос**: «*Ото хтос буде мати ґаздиню», – мама киває на Параску…* (4, с. 89); *То я хтів запитати, чи нема в тебе щос поїсти* (4, с. 17); «*Колис у Рожневі*

жив польський пан Чаплинський», – казав дід… (4, с. 54); *Я ніколи не казала, аби ти називав мене «мамо». І говориш ти якос уже не по-нашому* (4, с. 70).

Ствердіння кінцевого [с'] також простежуємо в лексемі **абис** (літературне – **щоб)**, яка функціонує як частка для висловлення наказу, прохання або як сполучник у складнопідрядному реченні: *І дитину абис під образами поставила. І в купіль абис свяченої води влила* (4, с. 176); *Я казав, аби'с більше не приходив?* (4, с. 31).

Доказом впливу сусідніх говорів південно-західного наріччя на гуцульсько-покутські говірки є диспалаталізація приголосних звуків:

[р] – у формі І особи однини дієслова **зварити** – **звару**: *А хочеш, то ще для твого хлопа зіллє звару* (4, с. 168); «*Може, я тобі якого зілля звару, якщо слаба?» – кольнуло в серце* (4, с. 169);

[т] – у кінці дієслів ІІІ особи однини і множини теперішнього часу **(робит, лежит, будут, даст, ходят, мусят)** та прислівнику **гет:** *Шо вона тут робит? Чого лежит?* (4, с. 11); *То тілько багачі не ходят, а бідні мусят, – знизувала плечима Стефка* (4, с. 53); *Йди гет! – захищався Мартин* (4, с. 16).

Персонажне мовлення в тексті твору відображає певні особливості говіркового консонантизму, що виявляються в переходах приголосних звуків:

[т] → [д] – у слові **данцувати**: *Нинька данцуєш лише зо мнов* (4, с. 164);

[ц] → [с] – у вказівному займеннику **сей**: *Як ви і на сей раз, пане, ні одну не возьмете, то вже більше не приїжджайте* (4, с. 123); «*Се вас сі причуло», – не втримався від сміху Тодось* (4, с. 55);

[ж] → [й] – у прислівнику **такой** < **також:** *І того тижня Влодко такой не плакав* (4, с. 24); *«Пусти! Я такой іду й за малим подивлюси», – переконувала Варвара…* (4, с. 26).

[ч] → [ц] – у частці **ци** < **чи,** яка вживається для підсилення питального речення: «*Божечку, скажи мені, де моя Парасочка. **Ци** жива ше?» – шелестіла вустами перед кожним сном дівчина* (4, с. 90);

[л], [м] → [в] – у словах **горівка, вандрувати** ‘ходити без діла, тинятися’ [3, с. 47]: *«То не він б'є, а горівка», – казала Варвара* (4, с. 31);

Пані Левська строго пильнувала кожного, хто порушував дисципліну, вандрувала від дверей до дверей і дослухалася, чи всі сплять (4, с. 54);

[п], [х] → [ф] – у лексемах **трафунок** ‘випадок’, **трафляти** ‘попадати, влучати’ [3, с. 550], **шуфляда** ‘чотирикутна коробка для зберігання дрібних речей в столі, шафі’ [3, с. 681]: *Усе було б добре, якби перед вечором не трапився той страшний трафунок* (4, с. 62); *На маєш! Так і в макітру потрафити можна* (4, с. 147); *Ти порпавси в її шуфлядах? – Тріпотів Мартин* (4, с. 51).

Шиплячий приголосний [ш] системно вживається на місці сполуки глухих шиплячого [ш] та африкати [ч] у сполучнику **шо,** прислівниках **нашо, ше**: *І ліжко нове. І гора вбрання на жердці, шо висит над ліжком. Аж образи закриває. І нашо й’му скілько?* (4, с. 18); *Шо стоїш, я сказав, шо ніц для тебе не маю* (4, с. 18); *То я винен, шо Стефка так мучиси* (4, с. 32); *Зара’ ше Варвара прийде. Кождий день до мене приходит* (4, с. 155).

Непослідовно в тексті твору передано подовжені приголосні: в одних словах **(писаню, вісілє, зранє)** наявне їх стягнення, тоді як в інших **(життє, зіллє)** воно відсутнє: *«То де таке написано?» – усміхнулася [Стефка] про людське око. «У весільнім писаню…»* (4, с. 164); *«Просили мама і тато, і ми вас просимо, аби прийшли до нас на вісілє», – ходили вони з Варваркою й ще однією дружкою від хати до хати* (4, с. 164); «*Тричі вип’єш – і дитина зійде, – казала Вікта. – А хочеш, то ще для твого хлопа зіллє звару. Даси й’му випити на ніч, то зранє сам до тебе прийде»* (4, с. 168).

У мові персонажів зберігається дзвінкість приголосних, що не характерно для покутсько-буковинської говірки, де дзвінкі переважно оглушуються, хоча можуть і зберігати дзвінкість. Оглушення зафіксовано лише у формі наказового способу дієслова **їсти** в такому контексті: *Не їш, най вистине, бо щє черево заболит* (4, с. 95).

До фонетичних рис відображення говіркового мовлення зараховуємо також втрату початкового [з] у прислівнику **відки** та збереження у вимові неспрощеної групи приголосних [жд] у займеннику **кождий** < кожний: *І відки шлунок знає, що йому мало води й що ому треба харчу?* (4, с. 26); *Придумай! – приступив ближче Тодось. – Поміняймоси! І в кождого буде подарунок* (4, с. 47).

Висновки. Художня мова Марії Ткачівської, авторки роману «Голос перепілки», містить чимало діалектних форм, фонетичні особливості яких характеризують системи вокалізму і консонантизму покутсько-буковинського і гуцульського говорів. Наявність спільних фонетичних діалектних ознак у мові художнього тексту засвідчує єдність говіркових елементів у перехідних зонах карпатської групи говорів. Діалектні словоформи з характерними фонетичними рисами письменниця використовує не тільки зі стилістичною метою, вона вдається до свідомого використання в мовленні персонажів фонетичних діалектних форм, поширених у говірках гуцульсько-покутської перехідної зони, більшість із яких виконують стилістично нейтральну функцію та демонструють особливості говіркового мовлення.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в з'ясуванні діалектних морфологічних і лексичних особливостей у художній мові Марії Ткачівської.

Література

1. Бігусяк М. В. До питання гуцульсько-покутського діалектного порубіжжя на теренах Івано-Франківщини. *Вісник Прикарпатського національного університету*. Сер. Філологія (мовознавство). Вип. XIX–XX. Івано-Франківськ, 2008. С. 26–29.
2. Лесюк М. П. Основні риси покутського говору. *Етнос і культура: часопис Прикарпатського університету ім. В. Стефаника* : зб. науково-теоретичних статей. Гуманітарні науки. 2003. № 1. С. 71–78.
3. Словник буковинських говірок / заг. ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці : Рута, 2005. 687 с.
4. Ткачівська М. Голос перепілки : роман. Харків, 2018. 192 с.